

VIJFTIEN JONGEN VLOGEN UIT

De stand van de Ooievaar in 1975

Door D. A. Jonkers

RIN-bericht 81

De zachte winter en het muizenrijke najaar van 1974 schijnen ertoe te hebben bijgedragen, dat een aantal Ooievaarders bleef overwinteren. Zo vertoefden in de omgeving van Grafhorst en Sliedrecht gedurende het hele winterseizoen solitaire ooievaarders. Omstreeks half februari werd bij Epe (Gld.) een geringd exemplaar gesignaleerd, dat daar tot eind maart bleef hangen. Met behulp van een telescoop was het mogelijk het ringnummer af te lezen. De vogel was op 27-11-1972 geringd, met als opgegeven leeftijd na het eerste kalenderjaar in Mimizan, Les Landes, Frankrijk (44° 12' N. 01° 14' W).

Er broedden dit jaar 9 paren in ons land.

De aankomstdata hiervan waren resp.

Sliedrecht	:	1 ex. overwinterde, 2e op 27 maart.
Leerdam	:	12 april en 17 april.
Dussen, Raadhuis	:	18 april en 23 april.
Drongelen	:	18 april en 29 mei.
Grafhorst	:	1 ex. overwinterde, 2e op 3 mei.
Wapenveld	:	24 april en 25 april.
Schoonrewoerd	:	7 mei en 8 mei.
Oudewater	:	8 mei en 12 mei.

Het ooievaarderspaar van Groot Ammers is in bovenstaand overzicht niet opgenomen. Hier arriveerden op 22-3 een exemplaar op het nest en ging direct naar het nabijliggende ooievaardersdorp het Liesveld, vanwaar hij een vleugellam $\varnothing$ probeerde mee te krijgen. Toen dit niet lukte paarde dit dier met een ander $\varnothing$ om vervolgens in het ooievaardersdorp te gaan broeden. Het nest van Groot Ammers raakte begin april bezet toen de beheerder van Het Liesveld de van oorsprong wilde Ooievaarders losliet die daar in 1974 werden opgevangen en daar de hele winter waren overgehouden. Het aantal beschikbare nesten bedraagt momenteel 128 stuks.

Door stormen of verval verdwenen enkele nesten, maar hier tegenover stond weer een kleine uitbreiding.

Van de 9 broedparen leverden er drie nl. die van Grafhorst, Oudewater en Drongelen geen jongen op. Van de eerste twee nesten kwamen de eieren niet uit. De Ooievaarders van Oudewater hebben na hun late aankomst wel broedpogingen gedaan, echter zonder resultaat. Op 26 augustus waren zij beiden nog aanwezig. In totaal werden in 1975 21 eieren gelegd (1974: 27). Hieruit werden 16 jongen geboren (1974: 26), waarvan er 15 uitvlogen (1974: 23). Eén jong werd niet vliegvlug (1974: 3). Drie eieren werden buiten het nest gegooid (1974: 1).

Nesten tijdelijk door paren gebruikt (1974: 1)

Oldekerk: 6-4 2 ex., 14-4 1 ex., 23-4 2 ex. bij het nest (A. v. d. Kloet).

Wilsum: van 3-8 tot 22-8 2 ex. op het nest (Joh. v. d. Kamp).

Oud Avereest: op 11-5 1 ex., op 13-5 2e ex.; op 15-5 beiden vertrokken (J. van Buren).

Nesten door solitaire bewoond (1974: 1)

Nijveveen: van 15-5 tot midden augustus 1 ex. aanwezig (H. Veld en Opperwachtmeester Gansekoele).

Nesten tijdelijk door solitaire gebruikt (1974: 6)

Tietjerk: midden mei een Ooievaar (C. Minias).

Steenwijk: half juni één Ooievaar aanwezig (J. A. Bovenhof).

Kampen: in voorjaar af en toe een exemplaar (C. F. van Zuthem).

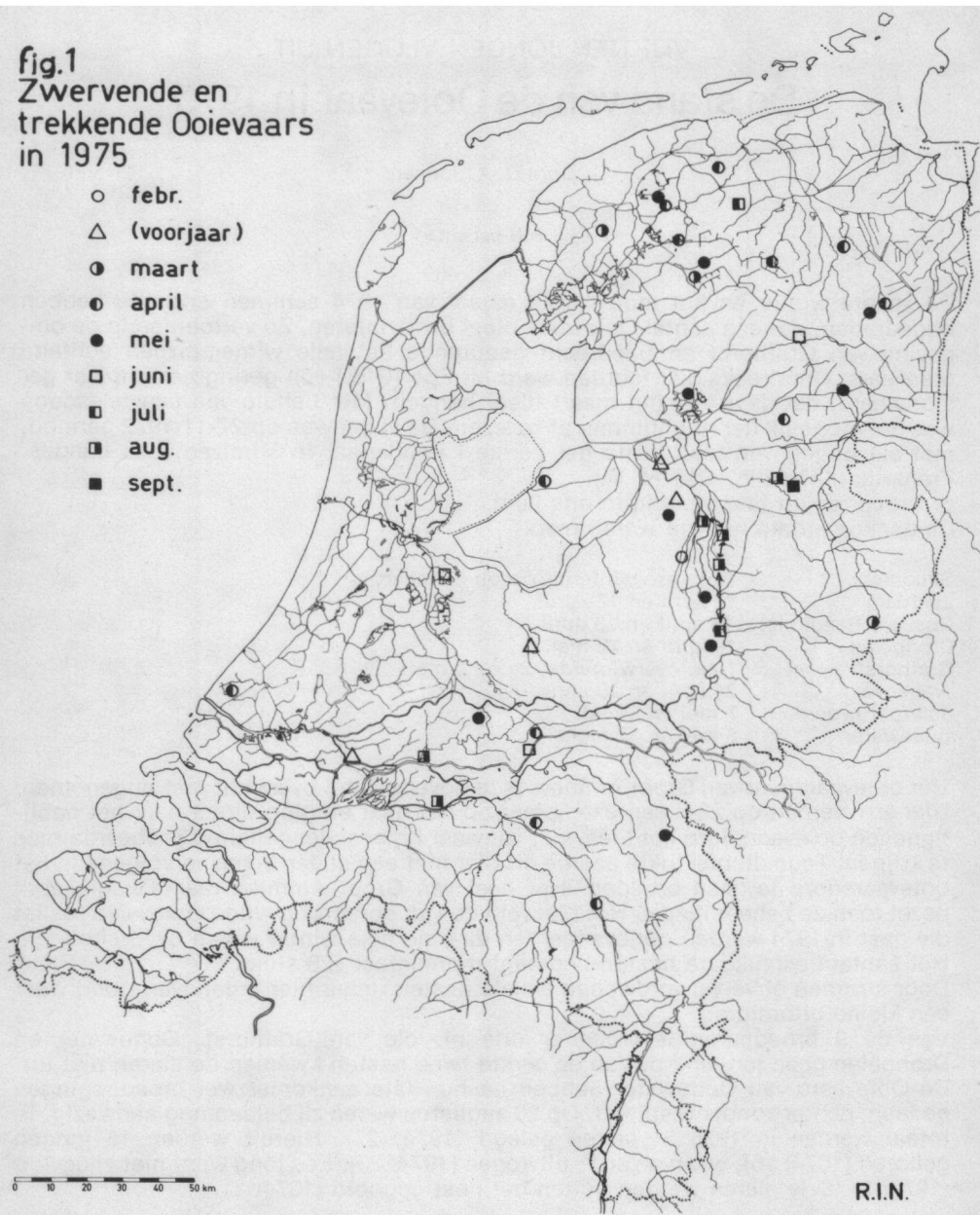
Montfoort: op 7 juni is tot tweemaal toe een Ooievaar op het nest geweest (G. H. Doesburg).

Gorinchem: er zijn dit voorjaar wel een paar Ooievaarders geweest (Dienst Gemeentewerken).

Raamsdonkveer: in de nacht van 24 op 25 april één exemplaar aanwezig (H. ten Horn).

fig.1
Zwervende en
trekkende Ooievaars
in 1975

- febr.
- △ (voorjaar)
- maart
- april
- mei
- juni
- juli
- aug.
- sept.

Nesten waar om gevochten is (1974: 1)

Sliedrecht: op 16-3 kreeg de overwinterde Ooievaar bezoek van twee andere exemplaren. Na enkele gevechten om het nest vertrokken de nieuwkomers (J. Mudde).

Bewoonde nesten en uitgevlogen jongen

Overijssel	Grafhorst/IJsselmuiden (G. J. Last).	
Gelderland	Wapenveld (G. H. Luchtenbeld).	
Utrecht	Oudewater (Gemeentehuis).	
Zuid-Holland	Schoonrewoerd (Gemeentehuis).	2
	Leerdam (Gemeentehuis).	4
	Groot Ammers (Joh. van Maurik).	3
	Sliedrecht (J. Mudde).	1
Noord-Brabant	Dussen (Raadhuis).	2
	Drongelen (Mevr. S. R. Hermanides).	—

Totaal 15 jongen

TABEL I. Bezetting van de nesten

	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Nesten door paren bewoond met resultaat	52	43	40	26	30	40	24	23	17	18	11	10	12	7	12	6	3	8	6
Nesten door paren bewoond zonder succes	21	13	10	22	16	10	9	6	15	10	8	9	7	7	2	3	3	—	3
Nesten door solitairen bewoond	16	14	10	19	13	10	11	6	7	6	10	2	4	7	3	7	3	1	1
Nesten tijdelijk in gebruik of bewoond	22	28	16	9	14	16	14	23	9	20	13	28	11	27	32	18	14	6	9
Nesten waar om gevochten is	24	10	14	11	8	15	4	6	8	7	4	6	5	5	3	2	1	1	1

Van het nest te Grafhorst werden de eieren uitgeworpen; één ei overleefde de val en zal worden onderzocht op het voorkomen van residuen van toxische stoffen. Doordat er 4 jongen op het nest in Leerdam aanwezig waren, was dit te klein en moest het ♂ geregeld de wijk nemen. Op 14 augustus vertrok dan ook één van de oudervogels, de anderen volgden op 25 augustus (H. A. J. Lohman). Vermoedelijk oorzaak van het feit dat de eieren in Drongelen niet uitkwamen was het ontbreken van ♂. Dit arriveerde op 29 mei bleef een dag en vertrok daarna weer. Hierdoor werd het ♀ gedwongen de eieren lange tijd achtereen alleen te laten omdat het voedsel voor zichzelf moest zoeken.

Tabel 2 Aantal jongen per nest.

Nesten met 1 jong	1 = 1
Nesten met 2 jongen	2 = 4
Nesten met 3 jongen	2 = 6
Nesten met 4 jongen	1 = 4

Totaal 15

Verdwenen nesten

Drenthe: Drouwen (N. J. Vermeulen-Hak).

Zuid-Holland: Kedichem (P. van Beest).

Dordrecht (K. van Dijk).

Noord-Brabant: Waspik (A. Roza).

Nieuwe nesten

Overijssel: Staphorst (A. Mussche) paalnест.

IJsselmuiden (Joh. v. d. Kamp) paalnест.

Gelderland: Westervoort (W. J. Kampschreur) paalnест.

Zwervende en trekkende Oolevaars (fig. 1)

Groningen: Marum: 18-4 1 ex. dat een halfuur in de bomen in de omgeving van het nest verbleef (G. Besselink).

Grootegast: 2-7 1 ex. in de Zuidpolder (A. v. d. Kloet).

Friesland: *Oosterwierum: 10-3-1975 1 ex. in zuidelijke richting overvliegend (A. Stoelinga).

*Warfstermolen: 5-4-1975 1 ex. aanvliegend uit het westen. Later foeragerend in de nabijheid van twee tamme Knobbelzwanen (J. Hamstra Boerakker).

*Tietjerk: 18-4 1 ex. dat bij een aantal tamme ganzen op Vijversburg neerstreek (P. Tjoelker).

*Beetsterzwaag: 20-4 1 ex. aan de rand van de Lippenhuisterheide (S. de Vries).

Beetsterzwaag: 28-5 1 ex. boven de autoweg vliegend (D. A. Jonkers).

Drachten: In het voorjaar 1 ex. (D. Maat).

Drenthe: Zuidlaren: In april vloog 1 ex. over (G. G. Dinkla).

Buinen: 27-5 1 ex. (R. van Gerner).

Wijster: 22-6 2 ex. in een weiland ten noordoosten van Wijster (H. van Dam).

Bronnegerveen: 21-4 1 ex. boven het nest gezien (B. Ensing).

Zwinderen: 11-5 1 ex. in de ruilverkaveling tussen Zwinderen en De Veenhuizen (J. Steegen).

Overijssel: Giethoorn: begin mei 1 ex. gezien (J. J. Arendshorst).

Hasselt: In het voorjaar tot 3 x toe 1 ex. dat op het nest wilde landen (J. v. d. Sluis).

Zutphen: In juli geregeld 2 ex. langs de IJssel bij de Haven (D. A. Heyungs).

Olst: in augustus 2 ex. (D. A. Heyungs).

Wijhe: in augustus 2 ex. (D. A. Heyungs).

Mogelijk betreffen de laatste drie waarnemingen dezelfde exemplaren.

Zalk: in het voorjaar 1 ex. in de weilanden (G. Veldhoven).

Ommen: 30-8 2 ex. in een weiland; 7-9 1 ex. in noordoostelijke richting vliegend (F. H. van Elburg).

Gelderland: Wezep: in het voorjaar 1 ex. bij het landgoed IJsselvliedt (G. Veldhoven).

Oldebroek: 14-5 2 ex. zwervend en in het weiland (G. v. d. Streek).

Wapenveld: 11-5, 1-6, 25-6, 26-6 en 14-7 één vreemde Ooievaar bij het nest. Op 20-6, 29-7, 3-8 en 10-8 2 vreemde Ooievaars (G. H. Luchtenbeld).

**Culemborg: 1-5 2 ex. cirkelend richting Beesd (M. Bos).

**Beesd: 2 ex. (Gebr. v. d. Warenburg e.a.).

TABEL III. Aantal jonge Oolevaars per provincie 1939-1975

Jaar	Groningen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Gelderland	Utrecht	N.-Holland	Z.-Holland	Zeeland	N.-Brabant	Limburg	Totaal aantal jongen	Aantal door paren bewoonde nesten	Gemiddeld aantal jongen per bewoond nest
1939	98	168	185	85	99	29	6	64	—	89	—	823	310	2.60
1950	42	30	42	24	14	10	—	14	—	21	—	197	83	2.32
1955	8	9	26	17	11	3	—	10	—	10	—	94	57	1.65
1956	11	13	27	14	8	—	—	8	—	14	—	95	63	1.64
1957	11	18	31	15	14	12	—	18	—	24	—	143	73	2.—
1958	5	11	29	17	12	6	—	10	—	21	—	111	56	2.—
1959	9	5	36	14	11	7	—	12	—	20	—	111	50	2.28
1960	2	8	11	4	3	—	—	14	—	9	—	51	48	1.06
1961	9	7	12	7	2	—	—	11	—	27	—	85	46	1.85
1962	7	11	18	16	3	6	—	13	—	31	—	107	50	2.10
1963	2	8	10	3	—	5	—	12	—	15	—	55	33	1.61
1964	3	11	20	7	—	—	—	11	—	18	—	60	29	2.07
1965	4	11	5	6	—	—	—	13	—	11	—	45	32	1.41
1966	—	5	9	—	2	—	—	10	—	16	—	42	28	1.50
1967	1	2	2	2	1	—	—	12	—	9	—	29	19	1.53
1968	—	—	5	3	2	—	—	8	—	7	—	25	19	1.32
1969	—	3	5	3	2	—	—	10	—	8	—	31	19	1.63
1970	—	—	3	—	—	—	—	10	—	4	—	17	14	1.21
1971	—	1	1	1	2	4	—	12	—	8	—	29	15	1.93
1972	—	2	2	3	2	—	—	3	—	3	—	15	9	1.66
1973	—	—	3	—	2	—	—	—	—	2	—	7	6	1.17
1974	—	—	1	3	2	3	—	10	—	4	—	23	8	2.87
1975	—	—	—	—	3	—	—	10	—	2	—	15	9	1.66

Drumpt: 20-4 4 ex. cirkelend van zuidwest naar noordwest boven de Linge (Mevr. H. A. Gerritsen-Hermanides).

Tiel: 24-6 1 ex. cirkelend boven de uiterwaarden (Mevr. H. A. Gerritsen-Hermanides).

Utrecht: Leusden: in het voorjaar een exemplaar vliegend in noord-oostelijke richting (H: Torsius).

Noord-Holland: Weesp: in juni 1 ex. bij de spoorbaan (Mevr. N. J. Vermeulen-Hak).

Zuid-Holland: Dordrecht: enkele keren bezoek van een wilde Ooievaar bij een tam exemplaar (K. van Dijk).

Gorinchem: 30-8 9 ex.; op 31-8 nog 1 ex. aanwezig (C. v. d. Bos).

Noord-Brabant: Sambeek: 27-5 2 ex. overnachtend op het klooster (J. van Loo).

*'Vanellus' 28-3 juni 1975, p. 100.

**Natuur- en Vogelwacht Culemborg 1-4, p. 10.

Zie voor waarnemingen ook 'Het Vogeljaar' 23-4, p. 183.

Uit de omgeving van het ooievaarsdorp Het Liesveld kwam een aantal meldingen binnen, die, voorzover zij niet met het tijdelijk bezetten van nesten te maken hebben, niet zijn opgenomen. Deze waargenomen Ooievaars behoren vermoedelijk tot de in Het Liesveld thuishorende dieren, die in de wijde omgeving foerageren.

Waarnemingen van geringde Ooievaars

Behalve in Epe werden in Nijeveen en in Haaksbergen geringde Ooievaars waargenomen. Het exemplaar van Nijeveen was waarschijnlijk de zelfde vogel als in 1974. Van het op 24-3 bij Haaksbergen gesignaleerde exemplaar zijn geen nadere gegevens bekend (Het Vogeljaar 23-4, p. 183). Het exemplaar dat in 1974 bij Elim (Dr.) werd gevonden was op 26-3-1973 als nestjong in Wendewisch, Lüneburg, Duitsland (53° 21' N. 10° 38' E) geringd.

Nagekomen bericht

Eind juni/begin juli 1974 blijkt in de omgeving van Oss een Ooievaar te zijn geschoten! Een ooggetuige keerde later op de plaats van het voorval terug en vond de resten in een sloot.

● D. A. Jonkers, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kasteel Broekhuizen, Leersum (U.).

Stellingen bij proefschrift

Op 16 oktober 1975 promoveerde de heer R. W. M. van Soest te Amsterdam tot doctor in de biologie. De titel van zijn proefschrift luidt 'Taxonomie van de Salpidae' waarbij de volgende stellingen vermeld werden:

10. Leeftijdsonderzoek aan in Nederland geschoten vossen (*Vulpes vulpes* Linnaeus, 1758) wijst op een te hoge jachtdruk.
11. Jacht en natuurbescherming zijn onverengbare begrippen.
12. Bewijzen voor de noodzaak tot afschot van bepaalde soorten ter bescherming van het 'natuurlijk evenwicht' in natuurgebieden zijn niet geleverd.
13. Om effectief te kunnen zijn zal de Nederlandse wet op de bescherming van inheemse planten en dieren (1973) niet, zoals momenteel het geval is, de beschermde soorten moeten aanwijzen, maar juist de niet-beschermde; om praktische redenen zou dit zich moeten beperken tot de gewervelde dieren en de hogere planten.
14. Dierentuinen zijn in het algemeen niet geschikt voor het fokken van nieuwe populaties van bedreigde diersoorten.

De heer Van Soest werd op deze stellingen niet aangevallen.

Broedgeval van de Kruisbek te Bilthoven

Vanaf 18 januari 1975 werd de aanwezigheid van 8 Kruisbekken geconstateerd in de boswachterij Bilthoven. Daar er druk gezongen werd, begonnen wij te speculeren op een mogelijk tot broeden komen van deze vogels. Dat deze hoop niet ongegrond was, bleek op 2 februari toen wij een wijfje zagen beginnen aan de nestbouw, waarmee zij op 13 februari klaar was. Het nest zat in een grove den, dicht bij een meertje. Op 13 februari werd het broeden vastgesteld; de jongen waren uit op 27 februari. De jongen vlogen op 12 maart uit en ten slotte werd op 11 april het voeren van een jonge Kruisbek waargenomen. Dit broedgeval betreft het vierde sinds 1900 in Nederland. In 1943 bij Bilthoven, in 1967 één op de Hoge Veluwe en één op Vlieland, terwijl uit 1931 een onbevestigd broedvogel te Bilthoven wordt vermeld. Waarnemers van dit vierde broedgeval zijn L. Bauwens, P. Bauwens en J. Rahder. Medewaarnemers: fam. Marra en A. J. P. Bos.

A. J. P. Bos